04/03/2019

Οι θρησκευτικές κοινότητες στην Αλβανία μέχρι την ίδρυση κράτους

Αυτοκέφαλες Εκκλησίες / Εκκλησία της Αλβανίας

Του Μακαρ. Αρχιεπ. Τιράνων κ.κ. Αναστασίου

Η εἰρηνική συμβίωση τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων μπορεῖ γενικά νά προέλθει ἀπό δύο ἀντίθετες ἀφετηρίες. Εἴτε ἀπό τήν ἀδιαφορία γιά τη θρησκευτική ἐμπειρία, εἴτε ἀπό τή συνειδητή βίωση τῆς βαθύτερης οὐσίας τῆς θρησκείας, ὅπως προβάλλει στή ζωή πολλῶν ἐξαιρετικῶν προσωπικοτήτων ὅλων τῶν θρησκειῶν. Ἀντιστρόφως, ἡ θρησκευτική μισαλλοδοξία καί ἡ ἐχθρότητα ἀνάμεσα σέ συνυπάρχουσες θρησκευτικές κοινότητες εἶναι δυνατόν να ἀναπτυχθοῦν εἴτε ἀπό σπέρματα θρησκευτικοῦ τύπου, ἕναν ἀκραῖο φανατισμό, εἴτε ἀπό μή θρησκευτικές ρίζες, π.χ. παράγοντες πολιτικούς, ἐθνικιστικούς ἤ αἰτίες ψυχολογικές, ἰδιοτελεῖς, πού ζητοῦν να χρησιμοποιήσουν τή θρησκεία γιά ἄλλες ἐπιδιώξεις.

Ὅλες αὐτές οἱ ρίζες ὑπῆρξαν ἰσχυρές στό παρελθόν καί παραμένουν εὔρωστες στήν Ἀλβανία σήμερα. Βάση κοινῆς ἀποδοχῆς γιά τήν εἰρηνική συνύπαρξη τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων, ἀλλά καί τῶν μή θρησκευτικῶν κύκλων στη σύγχρονη Ἀλβανία, νομίζω ὅτι πρέπει νά ἀποτελέσει ἡ ἐλευθερία της θρησκευτικῆς συνειδήσεως καί γενικότερα ὁ ἔμπρακτος σεβασμός τῶν ἀνθρωπίνων

δικαιωμάτων. Η ἱστορία δέν συσχετίζεται μόνο μέ τό παρελθόν, ἀλλά συνιστᾶ και το ὑποσυνείδητο τοῦ παρόντος.

Τό θέμα ἔχει, νομίζω, σημασία καί γιά τόν εὐρύτερο χῶρο τῆς Βαλκανικῆς, ἀλλά καί γενικότερα για τή σύγχρονη διεθνῆ θρησκευτική πραγματικότητα, δεδομένου ὅτι ὁ Χριστιανισμός καί το Ἰσλάμ εἶναι οἱ δύο μεγαλύτερες θρησκεῖες τοῦ κόσμου, οἱ ὀπαδοί τῶν ὁποίων ὑπερβαίνουν το ἥμισυ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς καί ἐπηρεάζουν πολύτροπα καί καθοριστικά τήν παγκόσμια κοινωνία.

Ἀλβανοί ἱστορικοί καί πολιτικοί ὑπογραμμίζουν μέ ἱκανοποίηση ὅτι «ἡ Ἀλβανία, παρόλο πού ἦταν χωρισμένη σέ τρεῖς θρησκεῖες ἐχθρικές ἡ μιά γιά την ἄλλη, δέν γνώρισε θρησκευτικούς πολέμους στην ἱστορική της πορεία». Μήπως ὅμως ἡ διατύπωση αὐτή ἀποτελεῖ ἁπλούστευση μιᾶς πολυσύνθετης πραγματικότητος;

Τό ἐνδεχόμενο θρησκευτικῶν πολέμων προϋποθέτει τήν ὕπαρξη διαφόρων θρησκευτικῶν κοινοτήτων, τή σχετικῶς ἀνάλογη δύναμή τους καί τή δυνατότητα συγκρούσεων. Στόν χῶρο πού μᾶς ἀπασχολεῖ, τέτοιες συνθῆκες δέν ὑπῆρχαν στή διάρκεια τῆς πρώτης χιλιετίας μετά Χριστόν. Μέχρι τήν ἐποχή τοῦ Μεγάλου Σχίσματος τῆς Χριστιανοσύνης ἡ θρησκευτική ἑνότητα τῶν Ἀλβανῶν ἦταν κατά τό μᾶλλον ἤ ἧττον δεδομένη.

Ἕως τίς ἀρχές τοῦ 8ου αἰώνα, τό Ἀνατολικό Ἰλλυρικό −ὅπου ἀνῆκε ἡ περιοχή πού μᾶς ἐνδιαφέρει− ὑπαγόταν ἐκκλησιαστικῶς στή Ρώμη καί στή συνέχεια, το ἔτος 732-733, ἐντάχθηκε στή δικαιοδοσία τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μετά τόν 13ο αἰ. διαμορφώθηκαν δύο μεγάλες θρησκευτικές ζῶνες, στίς ὁποῖες δέσποσαν ἀντίστοιχα ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία στόν Νότο καί ἡ Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία στόν Βορρᾶ.

Στήν πρώτη, λοιπόν, αὐτήν περίοδο, πού ἐκτείνεται ἀπό τούς ἀποστολικούς χρόνους μέχρι τά τέλη τοῦ 15ου αἰώνα, οἱ Ἀλβανοί δεν εἶχαν ἐσωτερικές συγκρούσεις ἤ ἀντιπαραθέσεις, ἔστω καί ἄν οἱ ἐπιδράσεις ἦταν ἔντονες καί ἀπό τήν Ἀνατολή καί ἀπό τή Δύση. Στή δεύτερη περίοδο, τήν ἐποχή τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας, παρατηρήθηκε συνεχής αἱμορραγία τῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων πρός ὄφελος τῆς μουσουλμανικῆς. Οἱ ἐξισλαμισμοί κορυφώθηκαν στόν 16ο και 17ο αἰώνα.

Τάση εξισλαμισμού

Ἔτσι διαμορφώθηκαν τελικά, παράλληλα μέ τίς δύο χριστιανικές Ἐκκλησίες, καί οἱ ἰσλαμικές κοινότητες τῶν σουννιτῶν καί τῶν μπεκτασήδων, καθώς καί μερικῶν ἀκόμη αἱρετικῶν σηιτικῶν ὁμάδων. Μεταστροφή μουσουλμάνων στόν χριστιανισμό δεν ἦταν δυνατή, ἐφόσον ἡ ἰσλαμική νομοθεσία ἀπαγόρευε αὐστηρῶς στούς

μουσουλμάνους, ἐπί ποινῇ θανάτου, τήν ἀλλαγή θρησκείας. Καί βεβαίως δέν ὑπῆρχαν περιθώρια θρησκευτικῶν πολέμων ἤ συγκρούσεων μέσα στήν Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία.

Μεταξύ τῶν Ἀλβανῶν παρατηρήθηκε ἐντονότερη ροή πρός τό Ἰσλάμ, ἀπό ὅ,τι σέ ἄλλες ἐθνότητες τῶν Βαλκανίων. Ὁ Teki Seleniça, στό βιβλίο του "Ἡ Ἀλβανία τοῦ 1927", γράφει: «Οἱ Τοῦρκοι βρῆκαν στους Ἀλβανούς τούς συντρόφους και οἱ Ἀλβανοί βρῆκαν στούς Τούρκους ἕναν Ἀφέντη, ὁ ὁποῖος τούς ἄνοιξε ἐλεύθερο πεδίο γιά νά πραγματοποιήσουν ὅσα ἐπιθυμοῦσε ἡ καρδιά τους. Ἡ Τουρκία τούς ἔδινε ὁτιδήποτε ἤθελαν: περιουσίες, τιμές, ἅρματα».

Ὡς βασικοί λόγοι τῶν εὐρείας κλίκακος ἐξισλαμισμῶν ἔχουν ἐπισημανθεῖ: τό ἐνδιαφέρον ὁρισμένων πλουσίων νά διατηρήσουν τήν εὐμάρειά τους, τό παιδομάζωμα, οἱ ἐθνικοί καί πολιτικοί ἀνταγωνισμοί, ἡ προσηλυτιστική δράση ἐνθουσιωδῶν μουσουλμάνων, κυρίως δέ ἡ ἐπιθυμία τῶν καταπιεζομένων χριστιανῶν νά ἀπαλλαγοῦν ἀπό τήν ἰδιότητα τοῦ «ραγιᾶ» −πού συνεπαγόταν βαριές φορολογίες καί ταπεινώσεις− γιά νά ἐνταχθοῦν στήν προνομιοῦχο τάξη.

Ἐκτός ἀπό τούς γενικούς λόγους πού ἔχουν προσδιορισθεῖ γιά τους ἐξισλαμισμούς χριστιανῶν διαφόρων ἐθνοτήτων, μιά ἐπιπρόσθετη καί πολύ σημαντική αἰτία, πού ἕως σήμερα δέν ἔχει δεόντως ἐπισημανθεῖ, ὑπῆρξε, νομίζω, τό γεγονός ὅτι οἱ Ἀλβανοί στερήθηκαν ἕνα ἰσχυρότατο ἔρεισμα πού διέθεταν ἄλλοι γειτονικοί λαοί. Μιά χριστιανική γραμματεία στή μητρική τους γλώσσα.

Ασθενής θρησκευτική αντίσταση

Ἡ ἀπουσία ἀνεπτυγμένου γλωσσικοῦ ὀργάνου μείωσε τή θρησκευτική ἀντίσταση τῶν Ἀλβανῶν, οἱ ὁποῖοι ἦταν ὑποχρεωμένοι, ἐκτός ἀπό τή δική τους γλώσσα, πού παρέμενε ἄγραφη, νά χρησιμοποιοῦν καί μιά δεύτερη ἤ καί τρίτη· οἱ μουσουλμάνοι τήν ἀραβική καί τήν τουρκική, ἐνῶ οἱ ὀρθόδοξοι τήν ἑλληνική καί οἱ ρωμαιοκαθολικοί τή λατινική καί τήν ἰταλική. Ἄν εἶχε ἐγκαίρως διαμορφωθεῖ μία γραπτή ἐθνική ἀλβανική γλώσσα καί εἶχε μεταφρασθεῖ σ᾽ αὐτή μέρος ἔστω ἀπό τόν πλοῦτο τῶν χριστιανικῶν κειμένων, ὅπως συνέβη μέ ἄλλους βαλκανικούς λαούς, πράγμα πού θά βοηθοῦσε στήν ἀνάπτυξη σταθερῆς χριστιανικῆς συνειδήσεως, ἡ θρησκευτική ἐξέλιξη θά ἦταν ἴσως διαφορετική.

Ὅταν, ἀργότερα, ἄρχισαν τά ἀπελευθερωτικά κινήματα μέσα στήν ὀθωμανική αὐτοκρατορία, ἀρκετές φορές οἱ ὀρθόδοξοι Ἀλβανοί συμμάχησαν μέ ἄλλους ὀρθοδόξους τῆς Βαλκανικῆς, ἐνῶ οἱ μουσουλμάνοι Ἀλβανοί σέ πολλές περιπτώσεις πολέμησαν στό πλευρό τῶν κυβερνώντων Ὀθωμανῶν. Ἀναφέρονται 27 Ἀλβανοί πού ἀναδείχθηκαν βεζίρηδες τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καί 100 διοικητές ταγμάτων

γενιτσάρων. Ἀλλ᾽ ἐπίσης ἔχουμε περιπτώσεις, ὅπως στή Σκόδρα τοῦ 18ου αἰώνα, ὅπου μουσουλμάνοι Ἀλβανοί συμμάχησαν τόσο μέ τούς ὀρθοδόξους, ὅσο καί μέ τούς ρωμαιοκαθολικούς ἐναντίον τῶν Ὀθωμανῶν.

Γενικά, παρά τίς θρησκευτικές, φυλετικές καί ἐθνικές διακρίσεις, κατά τήν περίοδο τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας διαμορφώθηκε στήν εὐρύτερη περιοχή τῆς Βαλκανικῆς ἕνας κοινός πολιτισμός, στή δημιουργία τοῦ ὁποίου συνέβαλαν ὅλοι οἱ λαοί, προσφέροντας τήν ἰδιοφυΐα καί τήν ἰδιαιτερότητά τους. Σ᾽ αὐτή τήν πολιτιστική ζύμωση πῆραν μέρος καί οἱ Ἀλβανοί, ἀνεξαρτήτως θρησκείας.

Πηγή: himara.gr